

גאל ישראל OF ברכה THE

The ברכה of גאל ישראל is the only one of the ברכות קריאת שמע for which the חתימת הברכה is the same in both תפלת שחרית and תפלת מעריב. Are the themes of the two ברכות the same? The question arises because of the differences in what we recite just before the חתימת הברכה in each ברכה

נוסח אשכנז-שחרית-תהלות לא-ל עליון, ברוך הוא ומברך. משה ובני ישראל לך ענו שירה בשמחה רבה, ואמרו כלם: מי כמכה באלם י-י, מי כמכה נאדר בקדש, נורא תהלת, עשה פלא. שירה חדשה שבחו גאולים לשמך על שפת הים, יחד כלם הודו והמליכו ואמרו: י-י ימלך לעולם ועד. צור ישראל, קומה בעזרת ישראל, ופדה כנאמך יהודה וישראל. גאלנו י-י צבאות שמו, קדוש ישראל. ברוך אתה י-י גאל ישראל.

נוסח אשכנז-מעריב-ומלכותו ברצון קבלו עליהם, משה ובני ישראל לך ענו שירה בשמחה רבה, ואמרו כלם: מי כמכה באלם י-י, מי כמכה נאדר בקדש, נורא תהלת, עשה פלא. מלכותך ראו בניך, בוקע ים לפני משה, זה א-ל לי ענו ואמרו: י-י ימלך לעולם ועד. ונאמר: כי פדה י-י את יעקב, וגאלו מיד חזק ממנו. ברוך אתה י-י, גאל ישראל.

What precedes the two ברכות has been different going back as far as סדר רב עמרם גאון:

סדר רב עמרם גאון (הרפנס) קריאת שמע וברכותיה-שחרית-תהלה לא-ל עליון ברוך הוא ומבורך, משה ובני ישראל לך ענו שירה בשמחה רבה ואמרו וכו'. שבחו גאולים לשמך על שפת הים יחד כלם הודו והמליכו ואמרו. ה' ימלוך לעולם ועד. ברוך אתה ה' גאל ישראל. ואין להוסיף דבר על ה' ימלוך לעולם ועד. מפני מה? שיש מי שמועה בו ואומר מה שלא תקנו חז"ל כאן, בגלל אבות תושיע בנים ותביא גאולה לבני בניהם. בא"י גאל ישראל.

Translation: Tebilos L'Kail Elyon . . . Ga'Al Yisroel. It is inappropriate to add any words after reciting the verse of Hashem Yimloch L'Olam Va'Ed. For what reason do I say that? There are those who err and who add what was not authorized by our Sages; i.e. in the merit of our Forefathers bring redemption to their children. Baruch Ata Hashem Ga'Al Yisroel.

סדר רב עמרם גאון (הרפנס) תפילת ערבית-מפי עוללים ויונקים שירה שמעת על הים, יחד כלם הודו והמליכו ואמרו, ה' ימלוך וגו'. ויקיים לנו ה' א-להינו מלכותו כבודו ותפארתו קדושתו וקדושת שמו הגדול. הוא ה' א-להינו יחוס וירחם עלינו וירויח מהרה מכל צרותינו וימהר לגאלנו גאולה שלמה מקרוב. ברוך אתה ה' גאל ישראל.

Translation: From the mouths of children and newborns You heard Shira after the crossing of the Sea, together all of the Jewish People thanked and anointed You King and said: Hashem Yimloch L'Olam Va'Ed. G-d should maintain for us His Hegemony, His Honor, His Majesty, His Holiness and the Holiness of His Great Name. He who is G-d our G-d should have compassion and pity on us and relieve us soon from all our troubles, hasten our redemption and make it a lasting redemption as soon as possible. Baruch Ata Hashem Ga'Al Yisroel.

In his presentation of the ברכה for תפלת שחרית, סדר רב עמרם גאון comments that it is

inappropriate to add any words after the פסוק of ועד לעולם וה' ימלוך.

סדר רב עמרם גאון (הרפנס) קריאת שמע וברכותיה-ואין אומרים דברים אחר אמת ויציב, כדי שיסמוך גאולה לתפלה.

Translation: We do not add words after reciting the paragraph of "Emes V'Yatziv" in order to link the theme of redemption to Shemona Esrei.

Does he not violate his own rule in his presentation of the ברכה for תפלת ערבית? He explains the difference as follows:

סדר רב עמרם גאון (הרפנס) תפילת ערבית-הכי מתחזי שפיר, וליכא למיחש להפסק בין גאולה לתפלה דהא חתמינן בתר גאל ישראל שומר ישראל. ונהי דאיכא לאקשוויי, הא אמרינן כיון דתקינן רבנן בתראי למימר פסוקי דשבחא דקב"ה ופסוקי דרחמי, ומחתם נמי המולך בכבודו בתפלת ערבית, ליכא למסמך גאולה לתפלה. ודוקא בתפלת ערבית אפשר למעבד כן, אבל שחרית, דבתר גאל ישראל לאלתר לתפלה קיימינן, לית אפשר.

Translation: This is how it appears to me. There is no problem in creating a pause between our reference to redemption and Shemona Esrei. Do we not recite the Bracha of Shomer Yisroel after the Bracha of Ga'Al Yisroel. Furthermore, we can be challenged: did not our Sages compose a paragraph to be recited after the Bracha of Shomer Yisroel that consists of verses of praise of G-d and verses of compassion. Do we not conclude that paragraph with the recitation of the Bracha of Ha'Molech Bichvodo in Tefilas Maariv. Does this not mean that it is not necessary to link the theme of redemption to Shemona Esrei in Tefilas Maariv. It is only concerning Tefilas Maariv that we can say this but concerning Tefilas Shacharis since we recite Shemona Esrei immediately after the Bracha of Ga'Al Yisroel, we cannot add any words that cause an interruption between the theme of redemption and Shemona Esrei.

In גאון's opinion תפלת ערבית and תפלת שחרית differ in that the requirement of תפלת ערבית applies in תפלת שחרית but not in תפלת ערבית.

Let us return to נוסח אשכנז for a moment. It would appear that a word is missing in what precedes the ברכה of גאל ישראל in תפלת שחרית. Here is the ברכה with one word added:

צור ישראל, קומה בעזרת ישראל, ופדה כנאמך יהודה וישראל. (ככתוב) (ישעיהו מז, ד') גאלנו י-י צבאות שמו, קדוש ישראל. ברוך אתה י-י גאל ישראל.

By adding the one word, we alert anyone who never noticed that we recite a פסוק just before the ברכה of גאל ישראל in תפלת שחרית just as we do in תפלת ערבית. We should rephrase our original question: does the fact that we recite different פסוקים before the תפילות הברכות mean that the two ברכות of גאל ישראל have different themes?

ספר אבודרהם ברכות קריאת שמע שלאחריה-יחד כולם הודו והמליכו וכו' ונאמר גואלנו ה' צב-אות וכו'. והטעם שתקנו לומר בשחרית פסוק זה ובערבית פסוק (ירמיה לא, א') כי פדה ה' את יעקב מפני שביום אנו מבקשים מלפניו שיגאלנו וזה לשון גואלנו. ובלילה כבר גאלנו ופדאנו מיד חזק ממנו שהם הגוים שאנו בעיניהם כקוצים ואף על פי כן השם מצילנו מידם בכל יום.

Translation: Yachad Koolam Hodu V'Himleichu V'Amru etc. V'Nomar Go'Alainu Hashem Tzvakos etc. Our Sages established the practice to recite the verse of Go'Alainu in Tefilas Shacharis and the verse (Yirmiyahu

להבין את התפלה

31, 1) *Ki Phada Hashem Es Yaakov in Tefilas Maariv because in the daytime we ask G-d that He should rescue us at that moment. That explains the use of a verse that contains the word: Go' Aleinu which represents the present tense. At night, we thank G-d that He rescued us that day from an oppressive hand; i.e. the other nations who view us as thorns. Despite the way the nations look upon us, G-d rescues us from our oppressors each day.*

In תפלת שחרית גאל ישראל in ברכה of פסוק is recited before the נוסח תימן and in תפלת ערבית:

נוסח תימן-שחרית-תהלות לא-ל עליון, ברוך הוא. משה וכל בני ישראל לך אמרו. שירה בשמחה רבה אמרו כלם: מי כמכה באלם י-י, מי כמכה נאדר בקדש, נורא תהלת, עשה פלא. י-י ימלך לעולם ועד. ונאמר, גאלנו י-י צבאות שמו, קדוש ישראל. ברוך אתה י-י גאל ישראל. נוסח תימן-מעריב-ומלכותו ברצון קבלו עליהם, וענו שירה בשמחה רבה אמרו כלם: מי כמכה באלם י-י, מי כמכה נאדר בקדש, נורא תהלת, עשה פלא. י-י ימלך לעולם ועד. ונאמר: גאלנו י-י צבאות שמו, קדוש ישראל. ברוך אתה י-י, גאל ישראל.

The significance of the wording in תימן נוסח lies in the fact that they are trying to comply with the rule that one should not add any words other than פסוקים after the paragraph of: "אמת ואמונה" and to apply the rule to the paragraph of: "אמת ויציב" and to apply the rule to the paragraph of: "אמת ואמונה". The difference between נוסח תימן and the other נוסחאות is that after stating: שירה בשמחה רבה אמרו: כלם, they present the two key verses of אז ישיר and do not include any additional lines except for one more verse. By providing the same verse for both תפלת ערבית and תפלת שחרית, they are affirming that both ברכות represent the same theme. We can further conclude that they hold that the requirement of גאולה לתפלה applies in תפלת ערבית as it does in תפלת שחרית. We also have a clearer definition of the term: סמיכת. גאולה לתפלה. We are being סומך the future גאולה to the past גאולה.

On page 82 of his book: תפלה ומנהגי תפלה ארץ ישראלים בתקופת הגניזה, Professor Ezra Fleischer presents a version of the ברכה of גאל ישראל in תפלת ערבית that follows (ישעיהו מה, יז) ברכה precedes the פסוק מנהג ארץ ישראל: ישראל נושע בה' תשועת עולמים לא תבשו ולא תכלמו עד עולמי עד.

Why were the two verses that precede the recitation of the ברכה of גאל ישראל in both תפלת ערבית and תפלת שחרית chosen for these ברכות? Let us view these פסוקים within the context of where they appear in תנ"ך. The פסוק of: כי פדה י-י את יעקב וגאלו: appears in תנ"ך as follows:

ירמיהו פרק לא-(א) כה אמר ה' מצא חן במדבר עם שרידי תרב הלוח לחרניעו ישראל: (ב) מרחוק ה' נראה לי ואהבת עולם אהבתיך על בן משכתיך חסד: (ג) עוד אבנה ונבנית בתולת ישראל עוד תעדי תפוך ויצאת במחול משחקים: (ד) עוד תטעי כרמים בהרי שמרון נטעו נטעים וחללו: (ה) כי יש יום קראו נצרים בהר אפרים קומו ונעלה ציון אל ה' א-ל-לחינו: (ו) כי כה אמר ה' רנו ליעקב שמחה

וַצַּהֲלוּ בְּרֹאשׁ הַגּוֹיִם הַשָּׁמַיִם הִלְלוּ וְאָמְרוּ הוֹשַׁע יְהוָה אֵת עַמּוֹךְ אֶת שְׂאֵרֵי יִשְׂרָאֵל: (ז) הַנְּנִי מִבְּיַד
 אוֹתָם מֵאֶרֶץ צָפוֹן וּקְבַצְתִּים מִיַּרְבְּתֵי אֶרֶץ בָּם עוֹר וּפְסִיסַת הָרֶה וְיִלְדַת יַחֲדוּ קָהָל גְּדוֹל יָשׁוּבוּ הִנֵּה: (ח)
 בְּבִכִי יָבֹאוּ וּבַתְּחַנּוּנִים אוֹבִילִם אוֹלִיכֶם אֶל נַחְלֵי מַיִם בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל יִכְשְׁלוּ בָּהּ כִּי הֵיטִי לְיִשְׂרָאֵל
 לְאֵב וְאֶפְרַיִם בְּכָרִי הוּא: (ט) שָׁמְעוּ דְבַר ה' גּוֹיִם וְהִגִּידוּ בְּאֵיִם מִמְּרָחֵק וְאָמְרוּ מִזְרָה יִשְׂרָאֵל יִקְבְּצֵנוּ
 וְשָׁמְרוּ כְרַעְיָה עֲדָרוּ: (י) כִּי פָדָה ה' אֶת יַעֲקֹב וּגְאָלוֹ מִיַּד חֲזָק מִמֶּנּוּ:

Translation: 1. Thus says the Lord, The people who survived the sword found grace in the wilderness; when Israel sought for rest. 2. The Lord has appeared to me, far away, saying, I have loved you with an everlasting love; therefore I have remained true to you. 3. Again I will build you, and you shall be built, O virgin of Israel; you shall again be adorned with your tambourines, and shall go out dancing with those who make merry. 4. You shall yet plant vines upon the mountains of Samaria; the planters shall plant, and shall enjoy the fruit. 5. For there shall be a day, when the watchmen upon Mount Ephraim shall cry, Arise, and let us go up to Zion to the Lord our G-d. 6. For thus says the Lord; Sing with gladness for Jacob, and shout on the hilltops of the nations; proclaim, praise, and say, O Lord, save your people, the remnant of Israel. 7. Behold, I will bring them from the north country, and gather them from the ends of the earth, and with them the blind and the lame, the woman with child and she who labors with child together; a great company shall return there. 8. They shall come weeping, and with supplications will I lead them; I will make them walk by the rivers of waters in a straight way, where they shall not stumble; for I am a father to Israel, and Ephraim is my firstborn. 9. Hear the word of the Lord, O you nations, and declare it in the islands far away, and say, He who scattered Israel will gather him, and keep him, like a shepherd keeps his flock. 10. For the Lord has redeemed Jacob, and ransomed him from the hand of him who was stronger than he.

The פסוק of **כִּי פָדָה ה' אֶת יַעֲקֹב וּגְאָלוֹ מִיַּד חֲזָק מִמֶּנּוּ** of פסוק is found in what we read as the הפטרה for the second day of ראש השנה. The verse contains a message of redemption. It may have been chosen because of another verse that is found earlier within the chapter:

מִרְחוֹק ה' נִרְאָה לִי וְאַהֲבַת עוֹלָם אֶהְבֵּתִיךָ עַל בֵּן מִשְׁכַּבְתֶּיךָ חֶסֶד:

The תפלת ערבית of **אַהֲבַת עוֹלָם בְּרַכָּה** follows the ברכה of **גֹּאֲלֵי יִשְׂרָאֵל בְּרַכָּה**. The פסוק of **כִּי פָדָה ה' אֶת יַעֲקֹב וּגְאָלוֹ מִיַּד חֲזָק מִמֶּנּוּ** may have been chosen because it follows the verse of **מִרְחוֹק ה' נִרְאָה לִי וְאַהֲבַת עוֹלָם אֶהְבֵּתִיךָ** in this excerpt from ספר ירמיהו.

The פסוק of **גֹּאֲלֵנוּ ה' עֶבֶד-אוֹת שָׁמוּ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל** appears in תנ"ך as follows:

יִשְׁעִיהוּ פָּרַק מִזֶּ-אֵרְדֵי וְשָׁבִי עַל עָפָר בְּתוֹלֵת בַּת בָּבֶל שָׁבִי לְאֶרֶץ אֵינן כְּפֹא בַת כְּשָׂדִים כִּי לֹא תוֹסִיפִי יִקְרָאוּ לְךָ רַבָּה וְעִנְיָה: (ב) קָחִי רַחִים וְטַחֲנִי כַּמַּח גְּלִי צַמְתֶּךָ חֲשָׁפִי שִׁבְלִי גְלִי שׁוֹךְ עֲבָרֵי נְהָרוֹת: (ג) תִּגְלֵ עֲרוֹתֶיךָ גַּם תִּרְאֶה חֲרָפְתֶּךָ נָקָם אֶקַּח וְלֹא אֶפְגַּע אָדָם: (ד) גֹּאֲלֵנוּ ה' עֶבֶד-אוֹת שָׁמוּ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:

Translation: 1. Come down, and sit in the dust, O virgin daughter of Babylon, sit on the ground; there is no throne, O daughter of the Challenge; for you shall no more be called tender and delicate. 2. Take the millstones, and grind meal; take off your veil, strip off your robe, uncover your legs, pass over the rivers. 3. Your nakedness shall be uncovered, your shame shall be seen; I will take vengeance, and I will spare no man. 4. As for our redeemer, the Lord of hosts is his name, the Holy One of Israel.

The theme of this chapter is the revenge that G-d will inflict on Babylonia for having destroyed the בית המקדש and exiled the Jewish people.